

Анотація. У статті розглянуто основні інструменти і механізми залучення інвестицій в соціально-економічний розвиток міст України; проведено порівняльний аналіз ефективності різних видів інвестицій в економіці міст; досліджено перспективні напрямки розвитку міст із залученням інвестиційного капіталу.

Ключові слова: інвестиції; економіка міст; соціально-економічний розвиток.

Аннотация. статье рассмотрены основные инструменты и механизмы привлечения инвестиций в социально-экономическое развитие городов Украины; проведен сравнительный анализ эффективности разных видов инвестиций в экономику городов; исследованы перспективные направления развития городов с привлечением инвестиционного капитала.

Ключевые слова: инвестиции, экономика городов, социально-экономическое развитие.

Summary. In the article basic instruments and mechanisms of bringing in of investments is considered in socio-economic development of cities of Ukraine; the comparative analysis of efficiency of different types of investments is conducted in the economy of cities; perspective directions of development of cities are investigational with bringing in of investment capital.

Keywords: investments, urban Economics, regional socio-economic development.

Список використаних джерел:

1. Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2020 року: Херсон, 2015.
2. Землянкин А.И., Моисеев Г.В. Вопросы стратегического развития инвестиционной деятельности на промышленных предприятиях // Економіка промисловості.-2008.-№ 3.- С. 88-95.
3. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток промисловості України: тенденції та закономірності // Актуальні проблеми економіки.-2007, № 3.-С. 82-37.
4. Матвеева Н.М. Удосконалення ціноутворення в галузі водопостачання в умовах реформування ЖКХ // Економіка та держава.-2006.- № 7.- С. 60-62.
5. Пономаренко В.С. Методологічні аспекти стратегічного управління інноваційними процесами // Фінанси України.-2002.- № 10.-С 3-8.

УДК 332.122

Орленко О.В.,

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРУП'ЯНОЇ ІНДУСТРІЇ

Постановка проблеми. Залежність виробників круп'яних культур від природнокліматичних умов, його сезонність, підвищений ризик зумовлюють потребу товаровиробників у кредитних ресурсах. З метою забезпечення потреб аграріїв у фінансах у чинному законодавстві передбачені механізми їх кредитування шляхом видачі аграрної розписки чи векселя[4].

Крім цього, держава повинна враховувати та регулювати якість цінової конкуренції, чесну конкурентну боротьбу товаровиробників, якість вироблюваної продукції, можливість своєчасного збуту насіння та продуктів його переробки. 19 березня 2013 року набув чинності Закон «Про аграрні розписки» [6], який був прийнятий 6 листопада 2012 року. Закон регулює відносини, що виникають під час оформлення, видачі, обігу, виконання аграрних розписок, визначає порядок їх реєстрації та спрямований на створення правових, економічних, організаційних умов функціонування

цих документів, що створює нові інструменти кредитування сільськогосподарських товаровиробників під заставу такого специфічного об'єкту як майбутній урожай, за основу береться унікальний досвід Бразилії. Завдяки використанню такого інструменту у Бразилії об'єми кредитування аграрного сектора щорічно складають 5 млрд. дол. США, і сільськогосподарські товаровиробники змогли істотно збільшити валове виробництво і врожайність продукції [7].

Аграрні розписки для світу не є чимось новим. Такий механізм фінансування агроринку вже більше 10 років функціонує у Бразилії. Завдяки правильно сформованій законодавчій базі, бразильське сільське господарство змогло отримати необхідні інструменти, щоб залучити інвестиції у сільське господарство.

В аграрному секторі Бразилії виробляється понад 33% валового внутрішнього продукту. Аграрний сектор традиційно займає провідну роль в економіці цієї країни і в ньому зосереджено більше 40% працездатного населення, що більше ніж у промисловості. Звичайно, багато що пояснюється кліматом, але далеко не все. Існують багато країн де такий самий сприятливий клімат і родючі землі, але вони неефективно використовують свої ресурси. Багато в чому успіхи Бразилії полягають у результаті залучення інвестицій, а також належного (за чіткими правилами) фінансування аграрного сектору. Незаперечною перевагою країни на тлі зростаючого світового попиту на продукти харчування є наявність близько 90 млн. га необроблюваних земель, придатних для сільського господарства. Бразилія у 80 та 90 роки минулого століття пережила декілька фінансових криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: На сучасному етапі розвитку фінансово-економічних відносин в світі, вексель не втратив своєї актуальності та цінності. Він досі залишається одним із найпоширеніших видів боргового зобов'язання. У вітчизняній економічній науці вагомий внесок в дослідження проблеми розвитку вексельного обігу зробили науковці: А.Б. Аваков, В.С. Білошапка, С.О. Гуткевич, А.В. Демківський, Ю.Ю. Куценко, Ю.М. Лисенков, В.М. Малюк, І.П. Мігус, Ю.М. Мороз, С.З. Мошенський, С.В. Науменкова, Т.Б. Рудненко та інші вчені-економісти. Питання теорії та практики векселя і вексельного обігу вивчають зарубіжні вчені Ф.А. Гудков, О.В. Давидов, В.А. Зверев, О.В. Макеев, В.Л. Ніколкін, В.Ф. Тарасов та інші дослідники.

Виділення не вирішених раніше частини загальної проблеми. Подальшого вивчення потребують заходи, які пропонуються для вирішення проблеми забезпечення ефективного функціонування вексельного обігу, не забезпечують комплексного вирішення останньої, оскільки передбачають розв'язання, як правило, локальних завдань у короткостроковій перспективі, відповідно, не вирішують проблеми в цілому.

Мета статті. Проаналізувати сучасні державні фінансові механізми модернізації круп'яної індустрії. Необхідність та практична значущість розв'язання даної проблеми та низки, пов'язаних з нею, питань функціонування вексельного обігу та застосування аграрних розписок зумовили вибір теми статті.

Виклад основного матеріалу. Введення інституту аграрних розписок на Україні може зробити позитивний вплив на розвиток АПК, але тільки за умови ефективного впровадження його норм. Зокрема, необхідно внести поправки відносно статусу аграрної розписки в сам Закон, запустити в роботу Реєстр аграрних розписок, а також визначити порядок оподаткування операцій з ними. Усе це дозволить уникнути правових колізій і ризиків, пов'язаних з податковими наслідками здійснення таких операцій, а отже - підвищить затребуваність цього фінансового інструменту як серед аграріїв, так і з боку банків, небанківських кредитних установ і приватних інвесторів[1].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про аграрні розписки», аграрна розписка — це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах.

Аграрні розписки поділяються на товарні та фінансові. Товарна аграрна розписка встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою. Вказані розписки складаються в письмовій формі на бланку, підлягають нотаріальному посвідченню і не можуть бути переведені у бездокументарну форму (знерухомені). Товарна аграрна розписка має містити такі обов'язкові реквізити: назва — «Товарна аграрна розписка»; строк поставки сільськогосподарської продукції; реквізити кредитора та умови про подальшу передачу прав за аграрною розпискою; предмет — зобов'язання здійснити поставку сільськогосподарської продукції, визначення її кількості та якості; умови та місце поставки сільськогосподарської продукції; опис предмета застави, у тому числі інформація щодо кількості заставленого рухомого майна, кадастрового номера, місця розташування, правовстановлюючих документів на земельні ділянки, на яких вирощується заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції; дата та місце видачі; ім'я боржника, його місце реєстрації, реєстраційний номер облікової картки платника податків та підпис — для фізичних осіб. Найменування, адреса місцезнаходження, код ЄДРПОУ, підпис уповноваженої особи та печатка — для юридичних осіб.

У разі якщо боржників два і більше, зазначаються дані всіх боржників. Документ, що не відповідає вказаним вимогам, не є аграрною розпискою. Боржник та кредитор можуть домовитися про включення до тексту товарної аграрної розписки додаткових умов, що не суперечать положенням Закону України «Про аграрні розписки». Якість сільськогосподарської продукції — предмета аграрної розписки визначається боржником і кредитором за взаємною згодою на підставі державних стандартів України, технічних умов, технічних регламентів, класифікаторів, чинних в Україні на день видачі аграрної розписки.

Вексельне фінансування закупівель продукції можна умовно розділити на дві частини. Перша стосується попередньої роботи агропідприємства з отримання ліміту авалювання векселів у банку. На цьому етапі між собою взаємодіють тільки банк і агропідприємство. Дистриб'ютори до цього етапу відношення не мають. У якому банку відкривати ліміт агропідприємство вирішує самостійно. Таку попередню роботу, яка полягає в зборі та наданні в банк необхідної їм документації про агропідприємство, краще робити в період з листопада по лютий. Після того, як банк упевниться в надійності агропідприємства, він готовий затвердити ліміт авалювання для нього і видати про це інформаційний лист із зазначенням встановленого ліміту. Цей лист агропідприємство показує дистриб'ютору під час підписання договору. Для дистриб'ютора воно є індикатором того, на яку суму можна готувати відвантаження продукції для клієнта в сезон [2].

Друга частина вексельного фінансування закупівель за допомогою переказного векселя починається у той момент, коли виробникам круп'яних культур потрібні, наприклад, засоби захисту рослин. До цього часу сільгоспідприємства зазвичай вже вклали в підготовку майбутнього врожаю близько 70 % усіх необхідних засобів (підготували ґрунт, закупили добрива та внесли їх, провели посівні роботи тощо) і багато з них відчують брак оборотних коштів. А вексельна схема фінансування працює так, що «живі» гроші на купівлю засобів захисту рослин не потрібні. За кілька днів до того, як агропідприємству будуть потрібні засоби захисту рослин, воно повинно звернутися до дистриб'ютора і сформулювати заявку. Під час оформлення заявки і узгодження цін на продукцію необхідно зробити застереження, що агропідприємство бажає оформити угоду за допомогою векселя. У цьому випадку дистриб'ютор обов'язково врахує дану особливість у проекті договору.

Далі дистриб'ютор випише переказний вексель, у якому вкаже, що платником за векселем є агропідприємство, а векселедержателем стане компанія-виробник. Тут важливо

запам'ятати, що восени платіж за векселем агропідприємство повинне буде зробити саме компанії-виробнику, а не дистриб'ютору. Тобто, дистриб'ютор «переводить» борг агропідприємства з себе на компанію-виробника, яка восени буде займатися отриманням боргу (табл. 1). Далі агропідприємство проводить акцепт векселя, ставлячи на ньому свої підписи і печатку, які свідчать про обов'язок суб'єкта аграрного господарювання погасити вексель, заплативши зазначену в ньому суму [3].

Важливим аспектом при підписанні договору на поставку засобів захисту рослин із використанням векселя є те, що під час його підписання виробники круп'яних культур має підписати ще один документ — лист до компанії-виробника про те, що агропідприємство акцептувало вексель, тобто, взяло на себе беззастережне зобов'язання оплатити суму, зазначену у векселі тій особі, яка пред'явить вексель до оплати восени. Крім цього, агропідприємство авалює вексель у банку: банк, упевнившись у надійності агрокомпанії, ставить на бланку акцептованого векселя свої підпис. Аваль на векселі є для дистриб'ютора свідченням того, що банк довіряє агропідприємству і не сумнівається в його здатності оплатити вексель восени. Для компанії-виробника Аваль банку є гарантією того, що у разі виникнення затримок платежу банк беззастережно заплатить йому, замість агропідприємства, зазначену у векселі суму.

Таблиця 1

Спільні риси аграрних розписок та векселів

Аграрна розписка	Вексель
допомагає аграрному підприємству отримати необхідні ресурси з відстрочкою платежу	допомагає аграрному підприємству отримати необхідні ресурси з відстрочкою платежу
є документом, що фіксує безумовне зобов'язання аграрного підприємства	є цінним документом, що фіксує безумовне зобов'язання аграрного підприємства
сторонами розписки є кредитор і боржник	сторонами векселя є кредитор аваліст (поручитель), боржник
кредитор – фізична або юридична особа	кредитор – фізична або юридична особа
будь-яка фізична чи юридична особа може отримати право кредитора по аграрній розписці, купуючи її у третіх осіб способом, що не порушує законодавство	переказаний чи простий вексель може бути переданий іншим особам лише шляхом вчинення індосаменту
наявність обов'язкових витрат: нотаріальні послуги (посвідчення та реєстрація)	наявність обов'язкових витрат: бланк векселя, комісія (комісії) банку
наявність необов'язкових витрат: посвідчена копія аграрної розписки	наявність необов'язкових витрат: страхування застави, нотаріальні послуги, оцінка застави
сплата боргу з фінансової аграрної розписки проводиться у безготівковій формі	сплата боргу можлива виключно у безготівковій формі

Після підписання договору про постачання, обміну документами, акцептування векселя і передачі відповідного листа для компанії-виробника, дистриб'ютор має всі підстави відвантажувати товари агропідприємству. Якщо продукція відвантажена, дистриб'ютор очікує передачі йому авальованого переказного векселя від агровиробника. Тут важливо відзначити, що для прискорення процесу передачі векселя аграрію, на угоду можна запросити представника банку, який буде авалювати вексель. Таке запрошення проводиться в інтересах дистриб'ютора, зазвичай зацікавленого у як найшвидшому отриманні авальованого векселя і в передачі його компанії — виробнику. Після того, як

угода закрита, дистриб'ютор передає акцептований і авальований вексель до компанії-виробника, яка восени отримує оплату за векселем від агропідприємства [5].

Аграрна розписка видається окремо на кожний вид сільськогосподарської продукції, визначений родовими або індивідуальними ознаками. Товарна аграрна розписка може видаватися на кожен погоджений боржником та кредитором обсяг поставки узгодженої сільськогосподарської продукції.

Особливості аграрних розписок як фінансових інструментів на аграрному ринку полягають у наступному:

1. Використовуються в операціях з сільськогосподарською продукцією, перелік якої визначений у групах 01–14 розділів I та II Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності згідно із Законом України «Про Митний тариф України»;

2. Сторонами є боржник та кредитор. Боржником є особа, яка видає аграрну розписку для оформлення свого зобов'язання здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в аграрній розписці умовах. Кредитор за аграрною розпискою — це фізична чи юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за договором, за яким боржник за аграрною розпискою видає їй аграрну розписку, наділяючи правом вимагати від нього належного виконання зобов'язань, а також фізична чи юридична особа, яка отримала права кредитора за аграрною розпискою від іншого кредитора за аграрною розпискою у спосіб, не заборонений законом;

3. Аграрні розписки можуть видаватися особами, які мають право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення або право користування такою земельною ділянкою на законних підставах для здійснення виробництва сільськогосподарської продукції. Якщо право власності на земельну ділянку належить двом і більше співвласникам або право користування належить двом і більше користувачам, аграрні розписки видаються ними спільно;

4. Особи, які спільно видали аграрну розписку, несуть солідарну відповідальність за невиконання своїх зобов'язань;

5. Перехід права власності чи права користування земельною ділянкою не зупиняє дію вказаної в аграрній розписці застави майбутнього врожаю та не припиняє прав боржника і кредитора за аграрною розпискою на користування земельною ділянкою до збору відповідного врожаю, але не довше ніж до закінчення поточного маркетингового року. Боржник за аграрною розпискою зобов'язаний повідомити осіб, яким він передає право власності або право користування земельною ділянкою, сільськогосподарська продукція з якої є предметом застави за аграрною розпискою, про існуючі обмеження згідно з виданими аграрними розписками;

6. Аграрна розписка встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою заставою його майбутнього врожаю. Предметом такої застави може бути виключно майбутній врожай сільськогосподарської продукції. Розмір застави повинен бути не меншим за розмір зобов'язання за аграрною розпискою. На день видачі аграрної розписки майбутній врожай сільськогосподарської продукції не може перебувати в інших заставах, ніж за аграрними розписками. На день збору врожаю предметом застави стає відповідна кількість зібраної сільськогосподарської продукції;

7. Застава майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції за аграрною розпискою наділяє кредитора правом у разі невиконання боржником зобов'язання за аграрною розпискою у порядку примусового виконання зобов'язання боржника за аграрною розпискою одержати задоволення вимог за рахунок заставленого майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції переважно перед іншими кредиторами цього боржника за аграрною розпискою;

8. Таке задоволення здійснюється за вибором кредитора за аграрною розпискою у будь-який спосіб, не заборонений законом, у тому числі шляхом передачі йому права

власності на предмет застави в рахунок погашення майнового зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою, наділення кредитора за аграрною розпискою правом доростити заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції, зібрати врожай сільськогосподарської продукції самостійно або уповноваженою ним особою та погасити майнове зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою шляхом набуття права власності на таку зібрану (виращену) сільськогосподарську продукцію або погасити грошове зобов'язання боржника за фінансовою аграрною розпискою шляхом укладення договору купівлі-продажу заставленої сільськогосподарської продукції з іншою особою-покупцем з отриманням у рахунок виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою плати за таким договором;

9. У разі загибелі посівів, майбутній урожай з яких є предметом застави за аграрною розпискою, боржник зобов'язаний за погодженням з кредитором замінити предмет застави іншим аналогічним або рівноцінним майном, про що на аграрній розписці робиться напис, який скріплюється підписами уповноважених представників боржника та кредитора за аграрною розпискою;

10. У разі недостатності зібраного врожаю для повного погашення за рахунок такої сільськогосподарської продукції зобов'язань боржника предметом застави за аграрною розпискою стає майбутній врожай будь-якої іншої сільськогосподарської продукції, що вирощується або буде вирощуватися боржником на земельній ділянці, на якій до цього вирощувалася сільськогосподарська продукція, майбутній урожай якої був предметом застави за аграрною розпискою, до повного виконання зобов'язань боржника, якщо інше не встановлено за домовленістю сторін аграрної розписки;

11. Кредитор має право самостійно або із залученням третіх осіб здійснювати моніторинг майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції, що є предметом застави за його аграрною розпискою. Моніторинг може здійснюватися протягом всього строку дії застави майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції, якщо інше не встановлено за домовленістю сторін аграрної розписки.

Висновки і пропозиції. Більшість дистриб'юторів у 2014 р. віддали перевагу оформленню переказних векселів. Це викликано декількома причинами. По-перше, при виписуванні переказного векселя дистриб'ютор є ініціатором процесу і краще цей процес контролює. По-друге, така ініціатива знімає з виробників круп'яних культур частину роботи з організації вексельного обігу, які виконує дистриб'ютор (веде облік виданих, прийнятих і переданих векселів, актів прийому-передачі виданих векселів, купує бланки векселів). Крім того, виробникові, безумовно, зручніше і менш затратно вести справи з десятком-двома дистриб'юторів, ніж з тисячами агропідприємств, зареєстрованих по всій Україні.

Введення інституту аграрних розписок на Україні може зробити позитивний вплив на розвиток АПК, але тільки за умови ефективного впровадження його норм. Зокрема, необхідно внести поправки відносно статусу аграрної розписки в сам Закон, запустити в роботу Реєстр аграрних розписок, а також визначити порядок оподаткування операцій з ними. Усе це дозволить уникнути правових колізій і ризиків, пов'язаних з податковими наслідками здійснення таких операцій, а отже - підвищить затребуваність цього фінансового інструменту як серед аграріїв, так і з боку банків, небанківських кредитних установ і приватних інвесторів.

Анотація. У статті визначені основні державні фінансові механізми модернізації круп'яної індустрії. Досліджено механізми фінансування ринку сільськогосподарської продукції з застосуванням векселів та аграрних розписок.

Ключові слова: круп'яна індустрія, аграрна розписка, вексель, державна політика

Аннотация. В статье определены основные государственные финансовые механизмы модернизации крупной промышленности. Исследованы механизмы финансирования рынка сельскохозяйственной продукции с применением векселей и аграрных расписок.

Ключевые слова: крупная индустрия, аграрная расписка, вексель, государственная политика.

Summary. The paper identifies the main state financial arrangements modernization cereals industry. The mechanisms of financing agricultural market with the use of bills of exchange and agricultural receipts.

Keywords: cereal industry, agrarian receipt, bill of exchange, the state policy.

Список використаних джерел:

1. Аграрні інвестиції: все в руках агробізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/13>.
2. Вдовенко Л.О. Стан банківського кредитування аграрних підприємств / Л.О. Вдовенко // зб. наук. пр. ВНАУ. – 2012. – № 3 (69). – Том 2. – С. 5.
3. Ведение аграрного бизнеса в Украине 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agribusiness.kiev.ua/uk/service/studies/135426499/>.
4. Воробйова О.І. Функціонування механізму короткострокового кредитування в сільському господарстві / О.І. Воробйова // Экономика и управления. – 2012. – № 4. – С. 69.
5. Жаліло А.Я. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України / А.Я. Жалыло. – К. : НІСД, 2011. – 39 с.
6. Закон України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012 № 5479-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.
7. Матеріали офіційного сайту Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.